

Kadın doğum poliklinik hastalarının kontraseptif yöntem tercihi ve eğitim düzeyleri ile ilişkisi

The contraceptive method preference of gynecology out-patients and its relation with their education level

Senem Yaman Tunç¹, Neval Yaman Görük²

ÖZET

Amaç: Çalışmamızda kadın doğum polikliniğine başvuran hastaların tercih ettikleri kontraseptif yöntemler ve bu kontraseptif tercihlerinin eğitim düzeyleriyle olan ilişkisinin araştırılması amaçlandı.

Gereç ve yöntem: Çalışmamıza Kadın Hastalıkları ve Doğum Polikliniğine başvuran, herhangi bir kontraseptif yöntem kullanan 61 kadın dahil edildi. Hastaların yaş, gebelik sayıları, yaşayan çocuk sayıları, evlilik süreleri, spontan abortus sayıları, yasal tahliye sayıları, kullandıkları kontraseptif yöntemler, yöntem konusunda bilgi aldıkları kaynak, eğitim durumları kaydedildi. Kullanılan kontraseptif yöntemler geleneksel ve modern yöntemler olmak üzere iki grupta incelendi.

Bulgular: Çalışmamızda 61 hastanın yaş ortalaması 31 yıl (en düşük - en yüksek:18-53) idi. Geleneksel kontraseptif yöntemleri tercih eden kadınların sayısı 21 (%34,4) modern yöntemleri tercih eden kadınların sayısı 40 (%65,6) idi. Kullanılan yöntemlerin sıklığı; geri çekme %27,9 ile en sık kullanılan yöntemdi, takip eden sıklık sırasına göre, prezervatif %26,2, rahim içi araç (RİA) %14,7, tüp ligasyon (T/L) %13,1, oral kontraseptif (OKS) %9,8, takvim yöntemi %6,5, aylık iğne kullanımı %1,6 olarak saptandı. Eğitim düzeyleri; okumamış olanlar 8 (%13,2), ilköğrenim mezunu 35 (%57,3), lise ve üzeri olanlar 18 (%29,5) olarak tespit edildi. Geleneksel yöntemleri tercih eden kadınların %37,5'i okumamış idi. Modern yöntemler eğitim düzeyi nispeten daha yüksek olan kesimde daha sıkı. Eğitim düzeyi lise ve üzeri olan kadınların %94,4'ü modern yöntemleri tercih etmekte idi. Geleneksel yöntem kullanan kadınların %42'sinde bilgi edinme kaynağı eş veya arkadaş çevresi iken, doktor tavsiyesiyle korunan kadınların %100'ü modern yöntemleri tercih etmekte idi.

Sonuç: Kadınlar eğitim düzeylerine bakılmaksızın aile planlaması ve kontraseptif yöntemler konusunda mutlaka eşleriyle birlikte eğitilmeli ve kendilerine uygun kontrasepsiyon yöntemleri konusunda desteklenmelidirler.

Anahtar kelimeler: Kontrasepsiyon, eğitim düzeyi, bilgi kaynakları, kadınlar

ABSTRACT

Objectives: The aim of the study is to investigate the contraceptive method preference of patients applied to gynecology outpatient clinic and its relationship with their education level.

Materials and methods: Totally 61 women preferring any contraceptive method were included in this study. The ages, number of pregnancy, living children, marriage period, number of spontaneous abortion and legal evacuation, contraceptive method preference, source of getting information about contraceptive method and education status of the patients were recorded.

Results: In present study, 61 patients aged 31 years (range: 18-53) were included. The number of women who prefer the traditional contraceptive methods was 21 (%34,4) and those choose modern methods 40 (%65,6). The most preferred contraceptive method was withdrawal (27.9%). The frequency respectively as follow; 26.2% condom, 14.7% intrauterine device (IUD), 13.1% tubal ligation (T/L), 9.8% oral contraceptive (OC), 6.5% calendar method, 1.6% monthly injections. The education status was as; uneducated 13.6%, primary school 50.8%, secondary school 6.6%, high school 24.6%, and university graduates 4.9%. Of all, 48.4% of primary school graduates used withdrawal method and 75% calendar method were uneducated. Modern methods were more frequently used in educated patients. Education level of the women preferring OC was 50% primary school, 33% high school; in IUD preferred women were 44% high school, and of condom used patients were 56.3% high school graduates. In comparison, tubal ligation method preferred especially in primary school graduates and uneducated (62.5% primary school).

Conclusions: Women and their partners should be educated regardless of education levels about family planning and contraceptive methods and they should be supported about appropriate contraception methods for each couple.
J Clin Exp Invest 2012; 3(4): 529-532

Key words: Contraception, education level, source of information, women

^{1,2} Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum AD, Diyarbakır, Türkiye

Correspondence: Senem Yaman Tunç,

Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum AD, Diyarbakır, Türkiye Email: drsenemtunc@hotmail.com

Received: 12.12.2011, Accepted: 16.01.2012

Copyright © JCEI / Journal of Clinical and Experimental Investigations 2012, All rights reserved

GİRİŞ

Aile planlaması; eşlerin istedikleri zamanda, istedikleri sayıda çocuk sahibi olmaları olarak tanımlanır.¹ Doğum zamanının planlanması ile hem doğacak çocuğun ve annenin sağlığı, hem de ailenin sosyal durumunu etkilenmektedir. Çalışmalar göstermiştir ki aile planlaması ve uygun kontrasepsiyon ile anne ölümlerinin %30-40, bebek ölümleri %20 azalmıştır.^{2,3}

Ülkemizde yılda 2 milyon dolayında gebelik gerçekleşmekte olup, bunların da yaklaşık 284 bin kadarı isteyerek düşükle sonuçlanmaktadır.⁴ İstemli düşük yapmış olma ilköğretim mezunlarında %11,5, lise ve üzeri eğitimlilerde %14,8 ile çok az farklılık göstermektedir.⁵ Kadının eğitim düzeyi ile birlikte eşlerin eğitim düzeylerinin artmasıyla da kadınların istemli düşük yapma hızlarında artış izlenmektedir.⁶

Kadınlar arasında herhangi bir modern aile planlaması yöntemi bilme oranı ülkemize %99,8 civarındadır.⁵ Buna karşın modern yöntem kullanan kadın oranı %42,5 gibi bir oranla düşük düzeydedir.⁷

Aile planlaması için kullanılan kontraseptif yöntemlere bakıldığında temel olarak takvim yöntemi, geri çekme gibi geleneksel yöntemlerin yanında prezervatif, rahim içi araç (RİA), oral kontraseptifler (OKS), aylık kontraseptif iğne, tüp ligasyonu (T/L) gibi modern yöntemlerin kullanıldığı da görülmektedir.^{8,9}

Bu çalışmadaki amaç bölgemizde kullanılan kontraseptif yöntemler ve bu yöntemleri tercih edenlerin eğitim düzeyleri arasındaki ilişkiyi sorgulamaktır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışmamıza Kasım-Aralık 2011 tarihleri arasında Kadın Hastalıkları ve Doğum Polikliniğine başvuran, herhangi bir kontraseptif yöntem kullanan 61 kadın dahil edildi. Çalışmamızda hastaların yaş, gebelik sayıları, yaşayan çocuk sayıları, evlilik süreleri, spontan abortus sayıları, yasal tahliye sayıları, kullandıkları kontraseptif yöntemler (takvim, prezervatif, geri çekme, oral kontraseptif, rahim içi araç, tüp ligasyonu, aylık iğne), kontraseptif yöntem konusunda bilgi aldıkları kaynak (kendisi, eşi veya arkadaşı, doktor tavsiyesi), eğitim durumları (okumamış, ilköğretim, lise ve üzeri) kaydedildi.

Statistikler SPSS 15.0 bilgisayar programı kullanıldı. Çalışılan veriler ortanca (minimum-maksimum) olarak sunuldu. Çoklu gruplara ait verileri karşılaştırmak amacıyla Kruskal-Wallis testi ve ka-

tegorik değişkenlerin karşılaştırılmasında Chi-kare testi uygulandı.

BULGULAR

Çalışmamızda 61 hastanın yaş ortalaması 31 yıl (min-maks :18-53) idi. Yöntemlerden en yüksek yaş ortalaması takvim yöntemi 49 (min-maks:34-53) ve tüp ligasyonu 45.5 (min-maks:36-51), geri çekmede 31 (min-maks:18-45), en düşük yaş ortalaması ise RİA 29 (min-maks:23-49), prezervatif 29 (min-maks:21-46), OKS 29.5 (min-maks:21-38) yıl olarak saptandı. Gravida ortalama en yüksek olandan tüp ligasyonunda 7 (min-maks:4-12), takvim yönteminde 6 (min-maks:2-11), geri çekmede 4 (min-maks:1-7), OKS'de 3 (min-maks:2-4), RİA ve prezervatifte 2 ile en düşüğe şeklinde sıralanmaktaydı. Ortalama evlilik süresi en uzun süre ile takvim yönteminde 31 yıl (min-maks:15-34) ve tüp ligasyonunda 22,5 yıl (min-maks:20-32) iken en kısa evlilik süreleri geri çekmede 13 (min-maks:2-24), RİA 8 yıl (min-maks:4-29) idi.

Geleneksel kontraseptif yöntemleri tercih eden kadınların sayısı 21 (%34,4) idi. Modern yöntemleri tercih eden kadınların sayısı 40 (%65,6) idi. Kullanılan yöntemlerin sıklığı; geri çekme %27,9 ile en sık kullanılan yöntemdi, sıklık sırasına göre prezervatif %26,2, rahim içi araç (RİA)%14,7, tüp ligasyonu %13,1, oral kontraseptif (OKS) %9,8, takvim yöntemi %6,5, aylık iğne kullanımı %1,6 olarak saptandı. Eğitim düzeyleri; okumamış olanlar 8 (%13,2), ilköğretim mezunu 35 (%57,3), lise ve üzeri olanlar 18 (%29,5) olarak tespit edildi. Eğitim düzeyi düştükçe geleneksel kontraseptif yöntem kullanım oranı artmaktaydı. Geri çekme yöntemi kullananların %94,1'i ilköğretim mezunu, takvim yöntemi kullananların %75'i okumamıştı. Modern yöntemler eğitim düzeyi nispeten daha yüksek olan kesimde daha sıklıkla kullanıldı. Lise ve üzeri eğitimli kadınların %94,4'ü modern yöntemleri tercih etmekteydi. Hastalarla ilgili veriler Tablo 1 ve Tablo 2 de verilmiştir.

Tablo 1. Tercih edilen yöntemler ve eğitim düzeyleri

Eğitim düzeyleri	Tercih Edilen Yöntemler		Toplam
	Geleneksel n (%)	Modern n (%)	
Okumamış	3 (37,5)	5 (62,5)	8 (100)
İlköğretim	17 (48,6)	18 (51,4)	35 (100)
Lise ve üzeri	1 (5,6)	17 (94,4)	18 (100)
Toplam	21 (34,4)	40 (65,6)	61 (100)

P=0,008

Tablo 2. Tercih edilen yöntemler ve bilgi kaynakları.

Bilgi kaynakları	Tercih Edilen Yöntemler		Toplam
	Geleneksel n (%)	Modern n (%)	
Eş, arkadaş, kendisi	21 (42)	29 (58)	50 (100)
Doktor	0 (100)	11 (100)	11 (100)
Toplam	21 (34,4)	40 (65,6)	61 (100)

P=0,011

TARTIŞMA

Aile planlaması ve kontraseptif yöntemlerin tercihinde eğitim düzeyi önemli bir yer tutmaktadır. Günümüzde etkinliği daha yüksek olan modern kontraseptif yöntemler ve klasik yöntemler kullanılmaktadır. Yapılan çalışmalar, kullanılan geleneksel yöntemlerin, modern yöntemlere göre başarı oranlarının daha düşük olduğunu göstermektedir.^{8,9}

Çalışmamızda kullanılan kontrasepsiyon yönteminin eğitim düzeyinden etkilendiğini saptadık. Bu etkilenme istatistiksel olarak anlamlıydı. Bu sonuçlar Sak ve arkadaşlarının çalışmasıyla benzerdi.¹⁰ Kadınların eğitim düzeyi yükseldikçe modern kontraseptif yöntemlerin (RİA, prezervatif, OKS vb) kullanımını da giderek artmaktaydı. Eğitim düzeyi ilköğrenim ve altı olanların en sık kullandığı yöntemler geri çekme %26,2 ve T/L %13,1 iken eğitim düzeyi lise ve üzeri olanların en sık kullandıkları yöntemleri %16,4 prezervatif ve %8,2 RİA olarak saptadık.

Ülkemizde en yaygın olarak kullanılan kontraseptif yöntem %26 ile geri çekme yöntemidir.¹¹ Çalışmamızda benzer şekilde en sık %27,9 oranla geri çekme yöntemi kullanılmaktaydı. Toplumda eğitim düzeyi artmakla modern kontraseptif yöntemler kullanılmasına rağmen çalışmamızda da hala en yüksek oranlarda geri çekme yönteminin kullanılıyor olması yöntemin maliyetsiz ve kolay kullanılıyor olması ile ilgili olduğunu düşünüyoruz.

Prezervatif erkeklerin kullandığı geçici, etkili ve güvenilir bir bariyer kontraseptif yöntemdir. Gelişmiş ülkelerde ve eğitim düzeyi yüksek kesimlerde daha sık kullanılmaktadır. Ülkemizde ise çiftlerin ancak %5'i kontraseptif olarak prezervatif'i tercih etmektedir.¹² Bu çalışmada %26,2 oranında çiftler prezervatif ile korunmaktaydı. Literatüre uygun olarak eğitim düzeyi daha yüksek olanlar bu yöntemi seçmişti.

Rahim içi araç uzun etkisi, etkinliği, güvenli oluşu, cinsel ilişkiden bağımsız olması, emzirmeye engel olmayışı, yöntem bırakıldıktan sonra doğurganlığın hızla geri dönüşü gibi avantajları nedeniyle ülkemizde ikinci sıklıkta (%17) tercih edilmektedir.¹¹

Çalışmamızda %14,8 oranıyla üçüncü sıklıkta tercih edilmekteydi. Rahim içi araç öğrenim düzeyi yüksek olanlarca tercih edilmekteydi.

Tüp ligasyon etkili ve kalıcı bir kontraseptif yöntemdir Dünya da kadınların %13'ü tarafından kullanılmaktadır.¹³ Sak ve arkadaşlarının çalışmasında bu oran %7,2 iken,¹⁰ bizim çalışmamızda %13,1 idi. Bu yöntemi kullananların tamamı ilkökul ve altı öğrenim düzeyindeydi.

Bu çalışmada olguların eğitim seviyelerinin kontraseptif yöntem tercihi ile ilişkili olduğunu saptadık.

Çalışmamızda bireylerin eğitim seviyesi arttıkça modern kontraseptif yöntemleri kullanma oranının arttığını da izledik.

Sonuç olarak, kontraseptif yöntemlerin kullanılmasında en önemli faktörlerden biri eğitimidir. Eğitim düzeyi arttıkça modern kontraseptif yöntemlerin kullanım oranları artmaktadır. Eğitim düzeyi düşük olan kadınlar kontraseptif yöntemler hakkında daha fazla bilgilendirilmeli ve kendilerine uygun kontrasepsiyon konusunda desteklenmelidirler.

KAYNAKLAR

1. Baykan Z, Maral I, Bumin MA. Ankara ili Gölbaşı Bölgesi'ndeki 15-49 yaş evli kadınların çocuk isteme durumlarına göre AP yöntemi kullanımı ve kullanılan AP yöntemleri. Sağlık ve Toplum 2001;11(1):24-9.
2. The Johns Hopkins University. Why Family Planning Matters. Population Reports 1999; 27(1): 1-16.
3. UNICEF. The State Of The World's Children 2001. Oxford University Pres. New York. 1996: 118-121.
4. Ege E, Timur S, Zincir H. Ebelik son sınıf öğrencilerinin aile planlaması eğitimi etkinliğinin değerlendirilmesi. STED 2005;14(9):202-7.
5. Tezcan S, Coşkun Y, Biliker MA. İsteyerek Düşükler. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003 İleri Analiz Raporu. Ankara: 2005.p.63-89.
6. Öztürk H, Okçay H. İstenmeyen gebelikler ve istemli düşükler. Aile ve Toplum Dergisi 2003;2(6):58-64.
7. Çakmak A, Ertem M. Aile planlaması eğitimi için önemli bir fırsat: Bir çocuk hastanesine yatan hastaların anneleri Diyarbakır 2004. Dicle Tıp Dergisi 2005;32(4):190-5.
8. Trussell J, Vaughan B. Contraceptive failure, method-related discontinuation and resumption of use: results from the 1995 National Survey of Family Growth. Fam Plann Perspect 1999;31(2):64-72.
9. Black KI, Gupta S, Rassi A, Kubba A. Why do women experience untimed pregnancies? A review of contraceptive failure rates. Best Pract Res Clin Obstet Gynaecol 2010;24(4):443-55.

10. Sak ME, Evsen MS, Sak S, Çaça FN. Kontrasepsiyon yöntemlerinin etkinliği ve kadınların eğitim düzeyi: Güneydoğu Anadolu'da bir ilçe örneği. *Dicle Tıp Dergisi* 2008; 35(4): 265-70.
11. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdüleri Enstitüsü. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA). Ankara. 2008. 80-134.
12. Akın A. Türkiye'de Ana Sağlığı, Aile Planlaması Hizmetleri ve İsteyerek Düşükler. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması - 1998 İleri Analiz Sonuçları. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD, Türkiye Aile Planlaması Vakfı, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu. Ankara, 2002.
13. Larsson M, Aneblom G, Odling V, Tyden T. Reasons for pregnancy termination, contraceptive habits and contraceptive failure among Swedish women requesting an early pregnancy termination. *Acta Obstet Gynecol Scand* 2005; 81(1):64-71.